

การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน

: กรณีศึกษา กลุ่มประมงเรือเล็ก ในชุมชนบ้านหนองแฟบ ตำบลมาบตาพุด

อำเภอเมือง จังหวัดระยอง¹

Sustainable Community Participatory Marine and Coastal Resource Management

: A Case Study of Small Boat Fisheries Group In Ban Nong Fab Community, Map Ta

Phut Subdistrict Muang District, Rayong Province

อดิเทพ บุรพา²

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กานต์ บุญยะกาญจน³

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา กลุ่มประมงเรือเล็กในชุมชนบ้านหนองแฟบตำบลมาบตาพุดอำเภอเมืองจังหวัดระยองมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา 1. รูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของกลุ่มประมงเรือเล็กในชุมชนบ้านหนองแฟบตำบลมาบตาพุดอำเภอเมืองจังหวัดระยอง 2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของกลุ่มประมงเรือเล็กในชุมชนบ้านหนองแฟบตำบลมาบตาพุดอำเภอเมืองจังหวัดระยองการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่แนวคิดและทฤษฎีและ ข้อมูลต่างๆทางอินเทอร์เน็ตและการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของกลุ่มประมงเรือเล็กในชุมชนบ้านหนองแฟบตำบลมาบตาพุดอำเภอเมืองระยองจังหวัดระยองพบว่าแนวคิดในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งนั้นเกิดขึ้นมาจากปัญหาการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง ของชุมชนบ้านหนองแฟบเนื่องจากการเข้ามาของ

¹ บทความเรียงจากการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา กลุ่มประมงเรือเล็ก ในชุมชนบ้านหนองแฟบ ตำบลมาบตาพุดอำเภอเมือง จังหวัดระยอง” ซึ่งได้ผ่านการสอบเรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์กานต์ บุญยะกาญจน

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (กลุ่มวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ

โรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ของชุมชนบ้านหนองแพบทำให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรรวมถึงระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนเป็นอย่างมากส่งผลทำให้ชาวบ้านผู้ที่ประกอบอาชีพประมงเรือเล็กในชุมชนได้รับผลกระทบดังกล่าวจึงเกิดการรวมกลุ่มกันของชาวบ้าน ผู้ที่ประกอบอาชีพการทำประมงเรือเล็กเพื่อแก้ไขปัญหาการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศดังกล่าวจากการปรึกษาหารือกันเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจากนั้นชาวบ้านจึงได้ตั้งกลุ่มประมงเรือเล็กบ้านหนองแพบขึ้นโดยมี นายจรัญ เข้มกลัด เป็นประธานกลุ่มคอยประสานงานกับภาครัฐรวมถึงภาคเอกชน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ร่วมกันจากการปรึกษาหารือกันระหว่างผู้นำชุมชนโดย นายจรัญ เข้มกลัด และภาครัฐคือกรมประมงจังหวัดระยองได้มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนโดยมีการสนับสนุนเงินทุนในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจากภาคเอกชนได้แก่โรงงานอุตสาหกรรมและจากนั้น จึงได้เข้าสู่กระบวนการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมทั้งสามฝ่ายโดยผ่านกระบวนการจัดการดังนี้ 1.1 การวางแผน 1.2 การเตรียมการ 1.3 การดำเนินการตามแผน 1.4 การติดตามและประเมินผลโดยใช้กระบวนการดังกล่าวผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ รวมถึงโครงการต่างๆเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนให้กลับมาสมบูรณ์อีกครั้งโดยจากการติดตามและประเมินผลพบว่าการดำเนินการดังกล่าวได้รับผลเป็นที่น่าพอใจกล่าวคือระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งได้รับการฟื้นฟูอย่างเห็นได้ชัดโดยการสังเกตการณ์จากการจับสัตว์น้ำของชาวบ้านที่ ประกอบอาชีพการทำประมงในแต่ละวันซึ่งได้ สัตว์น้ำในปริมาณมากเลยทีเดียว

2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบตำบลมาบตาพุดอำเภอเมืองระยองจังหวัดระยองพบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วม ของชุมชนนั้นได้แก่ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกโดยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกนั้นประกอบไปด้วยสิ่งต่างๆรวมถึงพฤติกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนบ้านหนองแพบได้แก่ต้นทุนทางสังคมในชุมชนเช่น ความไว้วางใจกันการมีส่วนร่วมความสามัคคีความเข้มแข็งของคนในชุมชนความตื่นตัวของชาวบ้านในการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรต้นทุนความเป็นเครือข่ายการเป็นผู้นำที่ดีทั้งผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางธรรมชาติวิถีชีวิตของคนในชุมชน รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน

ในเรื่องของปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนนั้นประกอบไปด้วยการให้ความรู้แก่ชาวบ้านยังไม่ทั่วถึงการบุกรุกเข้ามาทำประมงของคนต่างถิ่นการเปลี่ยนแปลงผู้นำท้องถิ่นและความไม่ต่อเนื่องของนโยบายและเครื่องมือการทำประมงแบบผิดกฎหมายซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชน

คำสำคัญ : การบริหารจัดการทรัพยากรร่วม , ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง , ระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง

1. บทนำ

จังหวัดระยองได้ชื่อว่าเป็นพื้นที่สำคัญของอุตสาหกรรมของประเทศ เป็นพลังสำคัญทางเศรษฐกิจในโครงการระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัวประชากร (GPP per capita) สูงที่สุดในประเทศไทย คือ 1,067,449 บาทต่อปีแม้ว่าภาคอุตสาหกรรมจะเป็นแรงขับเคลื่อนหลักทางเศรษฐกิจของจังหวัดระยอง แต่หากมองย้อนไปถึงพื้นเพของคนระยองแล้ว ภาคการเกษตรและการประมง ถือเป็นอาชีพดั้งเดิมที่หล่อเลี้ยงประชาชนมาเป็นเวลานาน ด้วยพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะสภาพภูมิประเทศซึ่งมีทะเลชายฝั่งระยะทางยาวประมาณ 105 กิโลเมตร จึงเพียบพร้อมด้วยทรัพยากรทางทะเลอันหลากหลาย ด้วยความอุดมสมบูรณ์ ที่มีทั้งทะเลและแหล่งน้ำ เอื้อต่อภาคการเกษตร ไปจนถึงภาคอุตสาหกรรมประมง ที่ผ่านมา รัฐบาลจึงเน้นการสนับสนุนและส่งเสริมอาชีพด้านการประมง ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของชาวระยอง โดยมีจุดแข็งอยู่ที่ความหลากหลายของสัตว์น้ำอันสืบเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ที่ทำให้ชาวประมงพื้นบ้านสามารถทำประมงได้ตลอดทั้งปี ซึ่งหน่วยงานภาครัฐก็ได้พยายามทำงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อส่งเสริมจุดขายของสินค้าประมงระยองในด้านมาตรฐาน โดยเฉพาะเรื่องความสด ความสะอาด ราคายุติธรรม และพัฒนาศักยภาพเพิ่มมูลค่าให้สินค้า เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้มาเยือนเกิดความประทับใจและเกิดการบอกต่อ นำไปสู่การสร้างรายได้กระจายสู่ชุมชนในพื้นที่ ปัจจุบันจังหวัดระยองมีการทำประมงทั้งในเชิงพาณิชย์ ประมงพื้นบ้าน ประมงเรือเล็กตามแนวชายฝั่ง รวมทั้งการทำประมงน้ำจืดและน้ำกร่อย รวมเนื้อที่ทำการประมงทะเลประมาณ 1,500,000 ไร่ มีท่าเรือประมง 45 แห่ง มีเรือประมงทั้งหมดกว่า 3,000 ลำ กลุ่มผู้ประกอบการประมงทะเลชายฝั่ง เพื่อให้ทรัพยากรสัตว์น้ำอยู่ในสถานะที่เหมาะสมและสามารถทำการประมงได้อย่างยั่งยืน พร้อมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มประมงพื้นบ้าน ซึ่งถือเป็นวิถีแห่งภูมิปัญญา และเป็นอาชีพดั้งเดิมที่ควรรักษาให้อยู่คู่กับท้องทะเลไทยสืบไป ด้วยตระหนักดีว่ากลุ่มคนเหล่านี้ คือ เจ้าบ้านผู้ปกป้องรักษาทรัพยากรทางทะเลอันเป็นสมบัติอันล้ำค่าของทุกคนการจับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติทั้งในพื้นที่ทะเลพบว่ามีปริมาณลดลงเมื่อเทียบกับการทำการประมงในสมัยก่อน สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาการทำประมงที่เกินกว่าศักยภาพการผลิตตามธรรมชาติ ส่วนอีกสาเหตุที่สำคัญก็คือ การลักลอบการทำประมงด้วยวิธีที่ผิดกฎหมาย เกิดการนำทรัพยากรสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์โดยไม่คุ้มค่า โดยเฉพาะมีการนำสัตว์น้ำที่อยู่ในช่วงที่สัตว์น้ำกำลังมีไข่หรือกำลังแพร่ขยายพันธุ์ขึ้นมาใช้บริโภค ทำให้เกิดปัญหาการทำลายพันธุ์และแหล่งที่อยู่อาศัยที่จะเจริญพันธุ์และเติบโตเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจในอนาคตอย่างรุนแรง เข้าสู่ภาวะวิกฤต ดังนั้นถ้าปล่อยให้สภาพดังกล่าวยังคงเป็นอยู่เช่นนี้ต่อไปในระยะเวลานี้ต่อไป แหล่งน้ำธรรมชาติก็จะไม่มีพันธุ์สัตว์น้ำหลงเหลือให้ลูกหลานได้ใช้ในการบริโภคอีกต่อไป และจะส่งผลกระทบต่อการทำประมงของประมงพื้นบ้านได้โดยตรง ซึ่งส่วนใหญ่มีฐานะเพียงพอต่อการเลี้ยงชีพเท่านั้น เพื่อรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำให้อยู่ในสถานะที่เป็นแหล่งอาหารของมนุษย์ชาติอย่างยั่งยืน และรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่ในสภาพที่เหมาะสมเพื่อให้ชาวประมงได้รับทราบและเข้าใจถึงเกิดการยอมรับในการปฏิบัติต่อธรรมชาติที่สมดุล จึงสมควรมีเวทีให้ชาวประมงได้มาพบปะพูดคุยกับพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้ทราบว่ามีสิ่งใดสามารถกระทำได้ และสิ่งใดกระทำแล้วเป็นความผิดตามกฎหมาย มีอัตราโทษเพียงใด ซึ่งเป็นที่ยอมรับยังมีให้ชาวประมงกระทำความผิดและเกิดความเข้าใจ และยอมรับในการบังคับใช้กฎหมายต่อไป

ทรัพยากรประมงทางทะเล เป็นความมั่นคงทางด้านอาหารของปวงชนชาวไทยตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบันและมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในอนาคต เนื่องจากประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นความต้องการบริโภคก็เพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงมากเกินไป เกิดปัญหาการทำประมงที่เกินศักยภาพการผลิตตามธรรมชาติ และไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศประกอบกับการบริหารจัดการทรัพยากรประมงอาจมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอที่จะรักษาทรัพยากรสัตว์น้ำได้อย่างยั่งยืน จึงจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบและวางแผนทรัพยากรประมงโดยการมีส่วนร่วมชุมชนประมงท้องถิ่นในการจัดการ การบำรุงรักษา การฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงให้เป็นไปอย่างสมดุลและยั่งยืน เผยแพร่ความรู้ ข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรประมงท้องถิ่นสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม จัดให้มีการขึ้นทะเบียนองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น และเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของชุมชนประมงท้องถิ่นในการจัดทำนโยบาย กฎ ระเบียบ กติกาการจัดการด้านการประมงในชุมชนท้องถิ่นรวมถึงการศึกษา จุดอ่อนและจุดแข็ง และปัจจัยที่เอื้ออำนวย และข้อมูลทางวิชาการ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

กลุ่มประมงเรือเล็กพื้นบ้านหนองแพบ จัดตั้งโดยกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านเรือเล็กที่ประกอบอาชีพทำการประมงบริเวณชายฝั่งทะเลจังหวัดระยอง ซึ่งเป็นอาชีพที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงลูกหลานในอดีตสัตว์น้ำที่จับได้บริเวณทะเลชายฝั่งสามารถนำมาบริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้จุนเจือครอบครัวได้ตลอดทั้งปีสัตว์น้ำในทะเล สามารถจับหาได้ตามฤดูกาลของแต่ละชนิด มีปริมาณที่สมบูรณ์เพียงพอต่อการทำการประมงในแต่ละครั้ง นับตั้งแต่เศรษฐกิจของไทยได้ขยายตัวเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2540 ผู้ทำอาชีพประมงในพื้นที่บ้านหนองแพบ ประมาณ 10 คน ได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มธรรมชาติหากินตามวิถีชีวิตประมงเรื่อยมาแต่เดิมของบรรพบุรุษ ช่วงนั้นทรัพยากรด้านประมงมีจำนวนมาก หาได้มากและพอต่อการดำรงชีพในครอบครัว ย้อนหลังไปประมาณปี 2540 ทรัพยากรเริ่มลดลง จำนวนเรือทำการประมงเพิ่มขึ้น การทำมาหากิน เริ่มมีความลำบากมากขึ้น กลุ่มประมงเรือเล็กพื้นบ้านหนองแพบ จึงได้ร่วมกันคิดหาวิธีการฟื้นฟูทรัพยากรหน้าบ้านให้มีความอุดมสมบูรณ์ จะได้ไม่ต้องออกไปทำการประมงไกลฝั่ง ในขณะที่นั้นมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นรวม 32 คน จึงได้ขอจดทะเบียนเพื่อจัดตั้งเป็นชุมชนประมงท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2558 ตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 ของกรมประมงเพื่อขอรับการช่วยเหลือและปฏิบัติตามข้อกำหนด และการสนับสนุนด้านวิชาการ โดยมีจำนวนเรือประมงในกลุ่ม 30 ลำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา และ พัฒนาอาชีพประมงพื้นบ้านชายฝั่งให้คงอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า กลุ่มประมงเรือเล็กพื้นบ้านหนองแพบ โดยมี นายจรัญ เข้มกลัด เป็นประธานกลุ่ม หลังจากจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่นแล้ว กลุ่มประมงเรือเล็กพื้นบ้านหนองแพบ ได้รับความช่วยเหลือและได้รับการสนับสนุน จากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเป็นอย่างดี ปัจจุบันกลุ่มประมงเรือเล็กพื้นบ้านหนองแพบมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 61 คน ได้ร่วมกันจัดทำโครงการด้านการอนุรักษ์ หลากหลาย อาทิ เช่น การทำแนวเขตอนุรักษ์ บ้านปลา ธนาคารปู หอยหวานคืนถิ่น ซั้งเชือก ซั้งกอ และยังให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม โดยจัดตั้งธนาคารน้ำมันเครื่องที่ใช้แล้ว (ธนาคารน้ำมันเครื่องมือสอง) การจัดเก็บและคัดแยกขยะที่ลอยมาติดชายฝั่ง ดำน้ำเก็บขยะในทะเล และมีกิจกรรมเพื่อสร้างรายได้เพิ่มเติมโดยแยกเศษอวนที่ลอยมาติดชายฝั่งทะเล และเศษอวนที่ใช้เอง นอกจากนี้กลุ่มประมงเรือเล็กพื้นบ้านหนองแพบยังมีการดูแลด้านสวัสดิการแก่สมาชิกในกลุ่มแลครอบครัว เช่น การช่วยเหลือเรือประมงภัยพิบัติการออมเงินเพื่อการกู้ยืม และมอบ

ทุนการศึกษาให้แก่บุตรของสมาชิก และช่วยเหลือสมาชิกในกรณีเสียชีวิตเพื่อเพิ่มความมั่นคงแก่สมาชิกในกลุ่มประมงเรือเล็กอีกทางหนึ่งด้วย

เนื่องจากชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง นั้นเป็นพื้นที่ที่ติดชายฝั่งทะเล ฉะนั้นแล้ววิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองแพบนั้น ส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพประมงชายฝั่งเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนบ้านหนองแพบนั้นมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งในช่วงระยะเวลาประมาณ พ.ศ. 2530 นั้น จังหวัดระยองได้เกิดการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งด้วยการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมดังกล่าว จึงทำให้ในพื้นที่ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง นั้น เป็นพื้นที่เป้าหมายในการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมมากมายในพื้นที่ตำบลมาบตาพุดอำเภอเมือง จังหวัดระยอง ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้พื้นที่ของชุมชนบ้านหนองแพบนั้นได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก เนื่องจากกลุ่มนายทุนได้ทำการกว้านซื้อที่ดินของชาวบ้านในชุมชนเพื่อที่จะทำการสร้างนิคมอุตสาหกรรม และชาวบ้านที่มีที่ดินก็ได้ขายที่ดินในเขตชุมชนบ้านหนองแพบให้แก่กลุ่มนายทุนต่างๆที่เข้ามาให้ราคาค่อนข้างที่จะสูงจึงทำให้ชุมชนบ้านหนองแพบในขณะนั้นเต็มไปด้วยโรงงานอุตสาหกรรมที่กำลังจะเตรียมก่อสร้างจากการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมดังกล่าวทำให้เกิดการประท้วงและชาวบ้านชุมชนบ้านหนองแพบ ซึ่งเป็นผลมาจากที่ชาวบ้านได้สังเกตเห็นว่าทรัพยากรชายฝั่งและทรัพยากรทางทะเลจะต้องได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมดังกล่าวเป็นแน่ จึงทำให้ชาวบ้านต่างพากันแสดงออกถึงการต่อต้านนิคมอุตสาหกรรมในช่องทางและวิธีการต่างๆซึ่งชาวบ้านชุมชนหนองแพบที่ออกมาเรียกร้องต่อต้านการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมนี้ เป็นชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนบ้านหนองแพบเป็นส่วนมากและได้ประกอบอาชีพ ประมงชายฝั่งเป็นหลัก ซึ่งชาวบ้านกลุ่มนี้เป็นเพียงแค่ชาวบ้านบางส่วนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหนองแพบซึ่งชาวบ้านในพื้นที่บางส่วนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งและได้ขายที่ดินให้กลุ่มนายทุนเพื่อสร้างโรงงานนิคมอุตสาหกรรมก็ต่างพอใจกับราคาที่ดินที่ตนเองได้รับโดยหารู้ไม่ว่าความวิบัติของทรัพยากรในพื้นที่จะถึงจุดจบในเวลาต่อมา

ซึ่งในระยะเวลาต่อมาหลังจากที่ชาวบ้านกลุ่มที่ต่อต้านการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมที่จะมาสร้างในพื้นที่ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง นั้น ก็ต้องยอมแพ้ฝ่ายไปเนื่องจากกลุ่มทุนดังกล่าวสามารถที่จะเจรจากับผู้นำชุมชนต่างๆในเขตพื้นที่และได้พยายามให้กับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบบางส่วนจึงทำให้การต่อต้านการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่นั้นเริ่มเบาบางลงและเริ่มชินกับการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมดังกล่าว ซึ่งชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองแพบนั้นจากเดิมที่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งมาจากรุ่นสู่รุ่นมาหลายรุ่น ก็เริ่มเปลี่ยนวิถีชีวิตโดยได้ส่งลูกหลานเข้าไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรมซึ่งได้รับผลตอบแทนค่อนข้างดีแต่ก็ยังมีชาวบ้านบางส่วนที่ยังคงยึดวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมคือการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านตามแนวชายฝั่งเดิม

โดยการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยองนั้น ชุมชนหนองแพบ ซึ่งถือเป็นชุมชนที่อยู่เป็นจุดศูนย์กลางของนิคมอุตสาหกรรมดังกล่าว และถือได้ว่าเป็น ไข่แดง จึงทำให้หลังจากที่นิคมอุตสาหกรรมสร้างเสร็จและดำเนินการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมประเภทต่างๆทำให้เริ่มมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามมา อาทิ เช่นการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม การส่งกลิ่นเหม็นของโรงงานอุตสาหกรรม รวมถึงการสร้างมลพิษทางอากาศมากมายที่ทำให้พื้นที่ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ได้รับผลกระทบต่างๆซึ่งผลกระทบดังกล่าวนี้ นับวันยิ่งจะรุนแรงขึ้นซึ่งได้ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างในบริเวณพื้นที่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรม และทำให้พื้นที่ไข่แดงของชุมชนบ้าน

หนองแพบซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ใจกลางของนิคมอุตสาหกรรมดังกล่าวได้รับผลกระทบเยาะที่สุดไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติและแหล่งน้ำธรรมชาติดังกล่าวไปไหลต่อลงทะเล ส่งผลให้น้ำทะเลเล็มสารเจือปนและทำให้สัตว์น้ำนานาชนิดตาย โดยที่ไม่ทราบสาเหตุจึงทำให้ชาวบ้านผู้ที่ประกอบอาชีพประมงชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก เนื่องจากการกระทำของของนิคมอุตสาหกรรมนอกจากนี้ยังมีการปล่อยสารเคมี ลอยสู่อากาศจึงทำให้พื้นที่ในตำบลมาตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ได้รับผลกระทบเป็นวงกว้าง เนื่องจากการปล่อยสารเคมี ซึ่งสร้างมลพิษทางอากาศ จึงทำให้ประชาชนชาวบ้านที่อยู่ด้วยรอบอุตสาหกรรมมาตาพุดได้รับผลกระทบจากมลพิษทางอากาศ จนนำไปสู่การเจ็บป่วยและมีโรคระบบทางเดินหายใจมีปัญหา อันเนื่องมาจากได้รับสารพิษดังกล่าวเข้าสู่ร่างกาย ส่งผลทำให้ชาวบ้านโดยรอบโรงงานอุตสาหกรรมมีปัญหาด้านสุขภาพต่าง ๆ นานาจนได้มีการประกาศให้พื้นที่บริเวณโดยรอบนิคมอุตสาหกรรมมาตาพุด เป็นพื้นที่ควบคุมมลพิษได้แก่ตำบลมาตาพุด ตำบลห้วยโป่ง ตำบลทับมา เป็นต้น และได้มีการเฝ้าระวังมลพิษทางอากาศดังกล่าว ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชนโดยรอบโรงงานอุตสาหกรรม

สถานการณ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

จังหวัดระยองมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลยาวรวมกันประมาณ 105.61 กิโลเมตร มี 3 อำเภอ คือ อำเภอบ้านฉาง อำเภอเมืองระยอง และอำเภอแกลง และมีตำบลที่ติดทะเลรวม 15 ตำบล ได้แก่ ตำบลพลลา ตำบลบ้านฉางตำบลมาตาพุด ตำบลเนินพระ เทศบาลนครระยอง ตำบลเชิงเนิน ตำบลตะพง ตำบลเพ ตำบลแกลง ตำบลชากพง ตำบลกร่ำ ตำบลเนินซ้อ ตำบลปากน้ำกระแสด ตำบลพังราด และตำบลคลองปูน ซึ่งทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของจังหวัดระยองนั้น เดิมทีในช่วงสมัยก่อนทะเลและชายฝั่งของจังหวัดระยองนั้น มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างมาก กล่าวคือ ในพื้นที่ตามแนวชายฝั่งของทะเลจังหวัดระยองนั้นจะเห็นได้ชัดเจนว่า บรรพบุรุษของชาวบ้านจังหวัดระยองนั้นนิยมที่จะปลูกบ้านอยู่ใกล้บริเวณชายฝั่งทะเลเนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่เต็มไปด้วยทรัพยากรไม่ว่าจะเป็น กุ้ง หอย ปู และปลา ซึ่งสามารถนำมาประกอบอาหารเพื่อเลี้ยงชีพรวมถึงนำมาสู่การประกอบ อาชีพทำการประมงซึ่งในสมัยก่อนชาวบ้านจังหวัดระยองนิยมที่จะประกอบอาชีพทำการประมงเรือเล็กและตามแนวชายฝั่งเพื่อดำรงชีพเป็นหลัก เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทะเลในขณะนั้น และต่อมาชาวบ้านก็เริ่มที่จะประกอบอาชีพประมงโดยทำในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ ทำประมงเพื่อจำหน่ายเป็นหลักโดยการใช้เรือที่ลำใหญ่ขึ้นแล้วมีวัสดุอุปกรณ์การจับสัตว์น้ำที่สามารถจับสัตว์น้ำได้ที่ละมากๆโดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมาซึ่งการทำประมงในเชิงพาณิชย์นี้ก็有一部分หนึ่งที่จะทำให้เกิดความเสื่อมโทรมและเสียสมดุลของระบบนิเวศทางทะเลในระยะยาวซึ่งในขณะนั้น การประมงอาชีพประมงในเชิงพาณิชย์นั้นได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงเพราะสามารถสร้างรายได้ให้กับผู้ที่ประกอบ อาชีพเป็นกรอบเป็นกรรมแต่ถึงอย่างไรก็ตามท้องทะเลจังหวัดระยองก็ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ โดยในชุมชนหนองแพบ ตำบลมาตาพุด อำเภอเมืองระยองจังหวัดระยองนั้น ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งนั้นได้มีความอุดมสมบูรณ์มากเนื่องจากเต็มไปด้วยโขดหินและแนวปะการัง ซึ่งเป็นที่อาศัยอยู่ของสัตว์น้ำนานาชนิด จึงทำให้มีสัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก และมีระบบนิเวศค่อนข้างดี โดยชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหนองแพบนั้นส่วนใหญ่กว่า 80 % จะประกอบอาชีพทำการประมงเรือเล็กเป็นส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพการทำประมงเรือเล็กชาวบ้านของชุมชนหนองแพบนั้น ทำเพื่อหาเลี้ยงชีพเป็นหลัก เนื่องจากการทำประมงในสมัยก่อนสามารถทำได้ค่อนข้างง่าย เพราะทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบนั้นมีความอุดมสมบูรณ์มาก

ซึ่งทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบอำเภอมืองระยองจังหวัดระยองดังที่กล่าวมาในข้างต้นนั้นจะขอแบ่งเป็น 3 ช่วงคือ

1 ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบ ในยุคดั้งเดิม

2 ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบในยุคการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรม

3 ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบในยุคหลังจากการสร้างนิคมอุตสาหกรรมเสร็จสมบูรณ์

1 ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบในยุคดั้งเดิม ซึ่งทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ของชุมชนบ้านหนองแพบ ในยุคดั้งเดิมนั้น ถือได้ว่าเป็นช่วงที่ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งมีความอุดมสมบูรณ์มากดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นซึ่งทรัพยากรทางทะเลในอดีตนั้นมีความอุดมสมบูรณ์เนื่องจากท้องทะเลในชุมชนบ้านหนองผักนั้นเต็มไปด้วยโชดหินและแนวปะการังและหญ้าทะเลซึ่งเป็นแหล่งที่อาศัยอยู่ของสัตว์น้ำเป็นจำนวนมากประกอบกับการทำอาชีพประมงในสมัยก่อนนั้นมือเครื่องมือในการทำประมงยังไม่ค่อยทันสมัยนักและชาวบ้านในพื้นที่ก็ยังมีไม่มากนักจึงทำให้ความต้องการในการจับสัตว์น้ำยังมีความต้องการไม่มากนักจึงทำให้ทรัพยากรทางทะเลใช้ฟุ้งได้รับผลกระทบไม่มาก ประกอบกับระบบนิเวศที่ดียิ่งทำให้ธรรมชาติสามารถฟื้นตัวได้เร็วและยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่เสมอ

2 ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในยุคของการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรม

โดยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในช่วงการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมนี้ถือได้ว่าทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบเริ่มมีการได้รับผลกระทบอันเนื่องมาจากการที่มีการเริ่มเข้ามาก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมของกลุ่มนายทุนจึงทำให้มีประชากรซึ่งเป็นแรงงานเข้ามาในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองแพบเป็นจำนวนมากจึงทำให้มีความต้องการในการจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภคเป็นจำนวนมากจึงเป็นที่มาของการทำประมงในเชิงพาณิชย์เพื่อต้องการที่จะจับสัตว์น้ำให้ได้ในปริมาณมากๆเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของประชากร แผลงที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นโดยมีชาวประมงในท้องที่ดั้งเดิมบางท่านเริ่มมีการใช้เครื่องมือการทำประมงที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมประกอบกับมีประชากรแผลงที่มาเป็นแรงงานในการก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรมเริ่มเข้ามาทำประมงเองทำจึงทำให้จำนวนชาวประมงเพิ่มจำนวนมากขึ้นและการใช้เครื่องมือการทำประมงที่ผิดแผกไปจากชาวประมงท้องถิ่นจึงนำมาสู่การส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและแนวชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบจึงทำให้ทรัพยากรทางทะเลและแนวชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบเริ่มที่จะได้รับผลกระทบ

3 ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในยุคหลังจากการสร้างนิคมอุตสาหกรรมเสร็จสมบูรณ์ซึ่งทรัพยากรทางทะเลใช้ฟุ้งนากหลังจากที่มีการสร้างนิคมอุตสาหกรรมเสร็จสมบูรณ์แล้วนั้นถือได้ว่าเป็นช่วงที่ทรัพยากรทางทะเลและแนวชายฝั่งได้รับผลกระทบมากที่สุดอันเนื่องมาจากช่วงที่มีการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมซึ่งในช่วงนั้นทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเริ่มที่จะได้รับผลกระทบแต่ยังไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและแนวใช้ฟุ้งมากเท่าไรจนกระทั่งนิคมอุตสาหกรรมสร้างเสร็จสมบูรณ์ซึ่งผลจากการสร้างนิคมอุตสาหกรรมเสร็จสิ้นและมีการทำอุตสาหกรรมในพื้นที่ ดังกล่าวอย่างเต็มรูปแบบทำให้การทำอุตสาหกรรมนั้นส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งเป็นอย่างมากอาทิเช่นการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำตามธรรมชาติและหลังจากนั้นก็ไหลลงสู่ทะเลส่งผลให้น้ำทะเลปนเปื้อนสารพิษและทำให้สัตว์น้ำตายอย่างไม่ทราบสาเหตุเป็นจำนวนมากรวมถึงการทิ้งขยะของโรงงานอุตสาหกรรมทำให้เกิดปัญหาน้ำทะเลเน่าเสียระบบนิเวศได้รับผลกระทบจึงทำให้สัตว์น้ำนานาชนิดลดน้อยลงด้วยเหตุดังกล่าว

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งและปัจจัยความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของกลุ่มประมงเรือเล็ก ในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.แนวคิดการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การที่ประชาชนที่อยู่ร่วมกันในชุมชน แสดงออกถึงความประสงค์ที่จะมีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือ เพื่อให้กิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมได้รับการแก้ไขหรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพชุมชนที่ต้องการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันต่อไปโดยปกติสุขปัจจุบันวิถีชีวิตของประชาชนถูกกระทบจากสิ่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ทำให้เกิดสภาพการต่างคนต่างอยู่ มุ่งหวังที่จะแก้ไขปัญหาของตนเองให้อยู่รอดไปในแต่ละวัน ไม่มีความสนใจต่อสังคมรอบข้าง ทำให้ปัญหาตามมาหลายด้านที่นับวันจะเพิ่มมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกันช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นอย่างตรงกับความต้องการของทุกคนเพื่อที่จะให้ได้แนวทางในการพิจารณาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

อรรถพล อุ๋นออก (2538, หน้า 6,อ้างถึงใน ธัชฤทธิ ปนารักษ์, 2540, หน้า 13) ศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ให้ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความกังวลส่วนบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจ และความห่วงกังวลของส่วนรวม
2. ความเดือดร้อนและความไม่ถึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้มุ่งไปสู่การรวมกลุ่มวางแผนและลงมือกระทำร่วมกัน
3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่ม หรือชุมชนในทิศทางที่พึงปรารถนาการตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำที่สนองต่อความเห็นของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

อรรถพล ตั้งคณานุกุลชัย (2544, หน้า 18) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติ

มิติที่หนึ่ง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำ และทำอย่างไร

มิติที่สอง มีการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ตั้งใจ

มิติที่สาม มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่ต้องการได้

ทวีทอง หงส์วิวัฒน์ (2541 อ้างถึงใน อาดิษฐ์ อินทจักร , 2552, หน้า 11) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงว่า น่าจะหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ กระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคมเพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความ

จำเป็น อย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออก ในรูปการตัดสินใจ การกำหนดชีวิตของตนอย่างเป็นตัวของตัวเอง

รีดเดอร์ (Reeders, 1968 อ้างถึงใน จินตนาช จันทรางกูล, 2552, หน้า 11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนไว้ดังนี้ คือ การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนหรือกลุ่มองค์กรใด ๆ ในชุมชนได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนทั้งเรื่องการแสดงความคิดเห็นและร่วมปฏิบัติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหา ป้องกันปัญหาหรือพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมต่าง ๆ ให้ดีขึ้นเพื่อสอดคล้องกับแนวทางในการดำเนินชีวิตของชุมชน

สรุปความหมายการมีส่วนร่วม จากแนวคิดข้างต้นได้ว่าการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการ ปฏิสัมพันธ์และกระบวนการผสมผสานที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในองค์กรโดยร่วมมือในการวางแผน แสดงความคิดเห็น พิจารณากำหนดปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นของตน การตัดสินใจ การทำงาน เพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เป็นไปในแนวทางที่พึงประสงค์ โดยกระทำผ่านกลุ่ม ชุมชน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องรูปแบบ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

2. แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน

ทรัพยากรร่วม (Common-Pool Resource: CPR) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรสาธารณะประเภทใช้แล้วหมดไป แต่สามารถสร้าง พัฒนา อนุรักษ์ พื้นฟูให้กลับมาคงเดิมหรือมีสภาพที่ดีกว่าเดิมได้ เช่น ป่าไม้ แหล่งน้ำ แต่ ทรัพยากรร่วมจะมีการจำกัดกลุ่มของบุคคลที่มีสิทธิเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ตั้งแต่จำนวนผู้ที่มีสิทธิ คุณภาพและปริมาณของทรัพยากรที่แต่ละคนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรนั้นโดยมีข้อตกลงที่ให้ผู้มีสิทธิเข้าใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ต้องทำหน้าที่อนุรักษ์บูรณะ พื้นฟูเพื่อให้ทรัพยากรร่วมมีปริมาณและคุณภาพเพื่อการใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เช่น การจัดการป่าชุมชนโดยให้สิทธิชุมชนเป็นผู้ดูแลป่า โดยมีผลตอบแทนคือการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่ป่านั้น

3. ทฤษฎีทรัพยากรชายฝั่งทะเลและความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งทะเล ทรัพยากรชายฝั่งทะเล

ความหมายของทรัพยากรชายฝั่งทะเล

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของทรัพยากรชายฝั่งทะเลไว้ในหลากหลายทฤษฎีผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2555: 14) กล่าวถึงทรัพยากรประมงและชายฝั่งหมายถึง ทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเล และพื้นที่ป่าไม้ชายเลน ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำจำพวกหอย ปู ปลา และสัตว์น้ำวัยอ่อน หลักการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรประมงและป่าไม้ชายเลนก็เช่นเดียวกับทรัพยากรที่มีชีวิตอื่นๆ คือ สามารถมีการจัดการให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนได้หากมีการใช้ประโยชน์เท่ากับอัตราที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่จากการขาดแคลนข้อมูลและที่สำคัญ คือ การไม่สามารถควบคุมดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำและพื้นที่ป่าชายเลนลดลงเนื่องจากมีการใช้ประโยชน์มากกว่า อัตราการเจริญเติบโตที่เกิดขึ้น การลดลงของสัตว์น้ำตามธรรมชาติของการจับที่เกินขนาด (Overfishing หรือมากเกินไป) ผลผลิตประมงสูงสุดที่เป็นไปได้ ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่ออุปทานสัตว์น้ำให้มากขึ้นโดยเฉพาะในพื้นที่ชายฝั่ง จนทำให้เกิดการบุกรุกป่าชายเลนเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันความเสื่อมโทรมของป่าชายเลนจากการถูกใช้พื้นที่เพาะเลี้ยง

สัตว์ หรือเพื่อการขยายตัวของชุมชนและแหล่งอุตสาหกรรม ก็ส่งผลกระทบต่อด้านมลพิษทางน้ำ ทำให้แหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อนมีความอุดมสมบูรณ์ลดลง ส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำมีปริมาณลดลงเร็วขึ้น

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2552) กล่าวถึงทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง หมายถึงสิ่งที่มีอยู่หรือเกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้นในบริเวณทะเลและชายฝั่ง อันอาจนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ เช่น กรวด หิน ดิน ทรายเลน น้ำ พืช ป่าชายเลน ส่วนประกอบของพืช หรือส่วนประกอบของสัตว์ และหมายรวมถึงความสวยงามที่ประกอบขึ้นจากสิ่งที่มีอยู่หรือที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่มนุษย์สร้างขึ้นนั้น

4. การจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเลไว้ในหลากหลายทรรศนะ ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

เขตชายฝั่งทะเล (Coastal Zone) หมายถึง พื้นที่ผิวโลกที่มีสภาพภูมิประเทศและระบบนิเวศที่มีลักษณะเฉพาะครอบคลุมทั้งบริเวณส่วนที่เป็นพื้นดิน และพื้นน้ำทะเลที่ติดต่อกันโดยส่วนพื้นดินได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเล และในส่วนของพื้นน้ำทะเลซึ่งพื้นดินสามารถ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมาถึง เช่น น้ำจืด และตะกอนดินจากบริเวณที่สูงจะไหลลงสู่ชายฝั่งและลงสู่ทะเล อิทธิพลของสิ่งเหล่านี้ช่วยลดความเค็มของน้ำทะเล และนำแร่ธาตุอาหารมาสู่ทะเล ซึ่งช่วยให้โซ่อาหาร (foodchain) บริเวณชายฝั่งสามารถดำรงอยู่ได้ อิทธิพลจากน้ำทะเลสามารถพบได้ในบริเวณพื้นดิน เช่น น้ำทะเลไหลบริเวณปากแม่น้ำและแม่น้ำ กระแสน้ำทะเลที่กัดเซาะพื้นที่ชายฝั่ง ดินมีความเค็ม เป็นต้นอิทธิพลจากทะเลและจากฝั่งรวมกัน ทำให้เกิดสิ่งมีชีวิตทั้งพืชและสัตว์ที่มีลักษณะเฉพาะและไม่อาจพบได้ทั่วไปในบริเวณที่เป็นพื้นดินบนบกหรือพื้นน้ำทะเลล้วนๆ เช่น ป่าชายเลน แนวปะการัง หญ้าทะเล เป็นต้น (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2552)

ดังนั้นผู้วิจัยสรุปได้ว่าการจัดการทรัพยากรชายฝั่งทะเล จึงหมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่มุ่งควบคุมป้องกัน และรักษาทรัพยากรชายฝั่งทะเลให้เป็นไปตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ที่วางไว้โดยชุมชนเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับฐานทรัพยากรชายฝั่งที่มีอยู่และเกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยจะเริ่มต้นด้วยการรู้จักกับขอบเขตการจัดการพื้นที่ชายฝั่งทะเลของไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเลือกพื้นที่วิจัย

พื้นที่วิจัยใช้การเลือกพื้นที่แบบเจาะจงในบริเวณชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยองโดยพิจารณาจากเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1.1 เป็นพื้นที่ที่ชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายทางสังคม โดยมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและจัดการทรัพยากรธรรมชาติทะเลและชายฝั่งด้วยตนเอง

1.2 เป็นพื้นที่ที่เครือข่ายชุมชนชายฝั่งมีการประกาศพื้นที่จัดการทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่งของตนเอง และได้รับการยอมรับทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการจากหน่วยงานราชการ

1.2.1 กลุ่มประมงเรือเล็ก มีการยอมรับอย่างเป็นทางการว่าเป็นวิสาหกิจชุมชนมีการขึ้นทะเบียนเรียบร้อยแล้ว

1.22 กลุ่มประมงเรือเล็ก ยังมีกลุ่มที่ยังไม่ได้ทะเบียนกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง แต่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนการดำเนินรวมทั้งเอกชน และสมาชิกในกลุ่ม เช่น งบประมาณ สิ่งของ บุคลากร และกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

2. การเข้าพื้นที่วิจัย

ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปในพื้นที่ชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูล 1 สัปดาห์ คือ วันที่ 31 ตุลาคม 2565 ถึงวันที่ 6 พฤศจิกายน 2565

3.วิธีการและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่วิจัย (Documentaryresearch) เป็นการศึกษาค้นคว้าและการเก็บรวบรวมข้อมูล หนังสือ เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสืบค้นข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่มีอยู่ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบเกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In depth Interview) เพื่อให้ทราบถึงคำตอบอย่างละเอียดครบถ้วน มีความหลากหลายในด้านต่าง ๆ ของชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง รวมถึงปัจจัยความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

4. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ประกอบอาชีพกลุ่มประมงเรือเล็ก ผู้อาศัยอยู่แนวชายฝั่ง ผู้ประกอบการ ชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง และจำนวน 5 คน ได้แก่

นายเจริญ เข้มกลัด ประธานกลุ่มประมงเรือเล็กชุมชนหนองแพบ.

นางจริญ บุญยัง แม่ค้าคนกลางที่มารับซื้อสัตว์น้ำที่ชาวประมงจับได้

นายธีระ สุจริตธรรม ชาวประมงและชาวบ้านผู้ เพาะเลี้ยงปูดำ ,หอยหวาน และทำธนาคารปูม้า

นายพงศ์ดี ประสงค์ชอบ เจ้าหน้าที่กรมประมงจังหวัดระยอง

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ของผู้ให้สัมภาษณ์มาจัดลำดับข้อมูลที่สำคัญแต่ละคน เพื่อให้สามารถจำแนกข้อมูลได้อย่างเป็นระบบ

5.2 นำข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์มาวิเคราะห์ ร่วมกับข้อมูลทางเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎี บทความทางวิชาการ และผลงานวิจัยต่างๆ เพื่อนำมาสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การเขียนรายงานสรุป

5.3 นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ร่วมกันอย่างเป็นระบบมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเพื่อแสดงความสำคัญของข้อมูลให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นตามข้อเท็จจริงทั้งในเชิงเหตุผลและเขียนรายงานสรุปตีความตามหลักวิชาการ รายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยด้วยพรรณนา การบรรยายถึงการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนปัจจัยความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

4. ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ได้จำแนกออกเป็นส่วนย่อย 3 ส่วน ดังนี้

1.1 แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งนั้นเกิดขึ้นมาจากปัญหาการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

1.2 รูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุดอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง โดยการรวมกลุ่มของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านหนองแพบ

1.3 รูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุดอำเภอเมืองระยองจังหวัดระยองมีกระบวนการจัดการอย่างไร

1.1 แนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งนั้นเกิดขึ้นมาจากปัญหาการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ 3 ช่วงด้วยกันที่นำไปสู่ปัญหาการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนดังนี้

- ช่วงก่อนมีโรงงานอุตสาหกรรมวงเล็บประมงแบบดั้งเดิม
- ช่วงของการเข้ามาของกลุ่มนายทุนนิคมอุตสาหกรรม
- ช่วงหลังจากที่นิคมอุตสาหกรรมสร้างเสร็จ

โดยพบว่าในช่วงแรกก่อนที่จะมีการสร้างโรงงานนิคมอุตสาหกรรมเข้ามาในพื้นที่นั้นชาวบ้านของชุมชนหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง อยู่กันอย่างสงบสุขโดยไม่เคยคิดมาก่อนว่าทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนนั้นจะเกิดการเสื่อมโทรมในเวลาต่อมา ซึ่งในช่วงระยะเวลาที่ย้อนกลับไปก่อนปี 2530 นั้น ในเวลานั้นทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์มาก เช่น น้ำทะเลที่ใสสะอาดเต็มไปด้วยสัตว์น้ำนานาชนิดชาวประมงเรือเล็กที่ออกหาสัตว์น้ำในบริเวณนั้นตามวิถีชีวิตพื้นบ้านก็อยู่กันอย่างมีความสุขจนกระทั่งเริ่มมีการเข้ามาในพื้นที่โดยกลุ่มนายทุนเพื่อหาทำเล ที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมโดยในช่วงนั้นชาวบ้านต่างพากันดีใจ ว่าชุมชนของเราจะได้รับความเจริญรุ่งเรืองที่ดินมีราคาแพงขึ้นหลายเท่าตัว โดยชาวบ้านหารู้ไม่ว่าทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งรวมถึงระบบนิเวศต่างๆกำลังจะหมดไปจากการสร้างนิคมอุตสาหกรรมนี้ และในระยะเวลาต่อมากลุ่มนายทุนก็สามารถสร้างโรงงานอุตสาหกรรมได้สำเร็จ โดยก่อนที่จะสร้างเสร็จนั้นก็มีการอพยพเข้ามาของแรงงานต่างถิ่นเป็นจำนวนมากทำให้ขณะนั้นชุมชนบ้านหนองแพบนั้นเต็มไปด้วยผู้คนต่างถิ่นมากมายส่งผลให้เศรษฐกิจในชุมชนเกิดการขยายตัวรวมถึงความต้องการในการใช้ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งก็มากขึ้นเป็นเงาตามตัวกล่าวคือความต้องการที่จะบริโภคสัตว์น้ำอาหารทะเลเยื่อนั้นทำให้ความต้องการของชาวประมงท้องถิ่นในขณะนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยทำประมงแบบพอมีพอกินก็หันมากอบโกยทรัพยากรธรรมชาติ โดยการกระทำประมงในเชิงพาณิชย์เพราะชุมชนมีความต้องการสัตว์น้ำเป็นจำนวนมากและรวมถึงการที่มีประชากรแฝงอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากนั้นก็

ทำให้จำนวนขยะเพิ่มขึ้นและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศต่างๆทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนด้วยจึงทำให้ทรัพยากรต่างๆของชุมชนเริ่มที่จะเสื่อมโทรมไปแต่ยังไม่มากนักจนกระทั่ง นิคมอุตสาหกรรมได้สร้างเสร็จก็ทำให้ทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง รวมถึงระบบนิเวศต่างๆของชุมชนได้รับผลกระทบอย่างหนักกล่าวคือการกระทำของโรงงานอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เช่น การปล่อยน้ำเสียลงสู่คลองสาธารณะและคลองดังกล่าวได้ไหลลงสู่ทะเล , การทิ้งขยะและสิ่งปฏิกูลต่างๆของโรงงานอุตสาหกรรมที่ขาดการจัดการที่ดีและรวมไปถึงการปล่อยมลพิษทาง อากาศที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของชาวบ้านในชุมชนรวมถึงสภาพอากาศที่ทำให้ระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งได้เสื่อมโทรมไปต่ำตามกันจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทั้งสามช่วงส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนจากที่ได้กล่าวมาในข้างต้นจึงนำไปสู่การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มประมงเรือเล็กบ้านหนองแพบโดยการรวมกลุ่มกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนพร้อมทั้งแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนต่อไป

1.2 รูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุดอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง โดยการรวมกลุ่มของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านหนองแพบ จากการศึกษาพบว่าการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกลับชุมชนหนองแพบในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนนั้นมีบทบาทอยู่ 3 ภาคส่วนด้วยกันได้แก่

- บทบาทผู้นำชุมชน
- บทบาทของภาครัฐ
- บทบาทของภาคเอกชนกลุ่มทุนโรงงานอุตสาหกรรม

ซึ่งแต่ละฝ่ายได้มีการจัดการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของสามภาคส่วนดังที่ได้กล่าวมาในตอนต้นโดยแต่ละภาคส่วนนั้นได้มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งดังต่อไปนี้

บทบาทของผู้นำชุมชนโดยในกรณีของผู้นำชุมชนภายใต้การนำของ นายจรัญ เข้มกลัด เป็นประธานของกลุ่มประมงเรือเล็กบ้านหนองแพบ ได้เล็งเห็นปัญหาการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชน บ้านหนองแพบ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตนเองและคนในชุมชนเป็นอย่างมากจึงเกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น และปัญหาต่างๆของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งที่เกิดขึ้นจึงได้ตกลงถึงปัญหาต่างๆ ที่ต้องได้รับการแก้ไขเพื่อให้เกิดการฟื้นฟูของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของผู้ที่ประกอบอาชีพประมงเรือเล็ก ในชุมชนบ้านหนองแพบ โดยมีผู้นำชุมชนเพื่อประสานงานกับภาครัฐรวมถึงภาคเอกชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน

บทบาทของภาครัฐ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าภาครัฐโดยกรมประมงจังหวัดระยอง ได้รับการประสานงานจากผู้นำชุมชนกลุ่มประมงเรือเล็กบ้านหนองแพบเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านผู้ที่ประกอบอาชีพการทำประมงเรือเล็กในชุมชนบ้านหนองแพบ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบ โดยการ ให้เจ้าหน้าที่และทีมงานของกรมประมงจังหวัดระยองลงพื้นที่เพื่อรับฟังปัญหาพร้อมทั้งให้ความรู้กับชาวประมงในชุมชนบ้านหนองแพบ และเมื่อรับทราบปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นแล้วทางกรมประมงจังหวัดระยอง จึงได้พิจารณาร่วมกับผู้นำชุมชนและจึงมี

ความเห็นว่าจะน้อมนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของการทำประมงมาปรับใช้ และให้ชาวบ้านเข้าใจถึงปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหานั้นนำไปสู่การลงมือทำอย่างจริงจังและนำมาซึ่งผลสำเร็จของการฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบ

ภาคเอกชน โดยในกรณีของภาคเอกชนนี้ได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องของเงินทุนรวมถึงวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่มีความจำเป็นในการฟื้นฟูระบบนิเวศของชุมชนซึ่งจากการศึกษาพบว่าผลกระทบส่วนใหญ่เกิดมาจากการสร้างโรงงานนิคมอุตสาหกรรมของภาคเอกชนดังนั้นการที่ภาคเอกชน ออกมาให้ความช่วยเหลือต่อสังคมของชุมชนบ้านหนองแพบนั้นก็เนื่องมาจากการสร้างนิคมอุตสาหกรรมซึ่งเป็นปัญหาหลักๆ ที่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมทรัพยากรในชุมชนทำให้ภาคเอกชนจึงต้องออกมารับผิดชอบต่อสังคมผ่านกิจกรรมและโครงการต่างๆร่วมกับกลุ่มชาวบ้านบ้านหนองแพบเพื่อช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งให้กลับมาสมบูรณ์เช่นเดิม

โดยสรุปการรวมกลุ่มของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนทั้ง 3 ภาคส่วนโดยแต่ละส่วนได้มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไปแต่มีจุดประสงค์หลักอย่างเดียวกันคือร่วมกันฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนที่เกิดความเสื่อมโทรมให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้งโดยผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาครัฐและภาคเอกชนรวมถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนหนองแพบ ตำบลมาตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

1.3 รูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาตาพุดอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยองมีกระบวนการจัดการอย่างไร

จากการศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบนั้นมีกระบวนการจัดการอยู่ 4 ขั้นตอนด้วยกันดังนี้

- ขั้นตอนการวางแผน
- ขั้นตอนการเตรียมการ
- ขั้นตอนการดำเนินการตามแผน
- ขั้นตอนการติดตามและประเมินผล

โดยรูปแบบการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในแต่ละขั้นตอนมีการดำเนินการดังนี้ในขั้นตอนแรก ในเรื่องของการวางแผนเกิดมาจากการที่ชาวบ้านผู้ที่ประกอบอาชีพการทำประมงเรือเล็กบริเวณชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบ นั้นเกิดปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศมากมายจึงได้ มารวมตัวนั่งพูดคุยปรึกษาหารือเกี่ยวกับการที่จะฟื้นฟูและแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างไรเมื่อทราบถึงปัญหาและแนวทางการแก้ไขแล้วจึงได้ประสานงานกับภาครัฐเพื่อลงมาให้ข้อมูลที่ถูกต้องพร้อมกับเสนอแนะการแก้ไขปัญหาต่างๆของชุมชนจึงทำให้กลุ่มประมงเรือเล็กบ้านหนองแพบนั้นมีแนวทางไปในทิศทางเดียวกันเพื่อแก้ไข ปัญหาการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนการเตรียมการขั้นตอนนี้เกิดขึ้นเมื่อได้มีการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ และทราบถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นแล้วจึงมีการเตรียมการเพื่อที่จะดำเนินการ การตามที่ได้วางแผนไว้โดยการปรึกษาหารือกับภาครัฐรวมถึงภาคเอกชนในการเตรียมการเพื่อที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอาทิเช่นปรึกษาหารือกับภาครัฐในเรื่องของการออกกฎเกณฑ์เพื่อที่จะใช้บังคับร่วมกันในชุมชนรวมถึงการหาข้อมูลต่างๆในการขยายพันธุ์สัตว์น้ำของระบบนิเวศที่เสื่อมโทรมไปในส่วนของภาคเอกชน

ในการเตรียมการนี้ก็จะเป็นในเรื่องของเงินทุนหรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆที่ได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน อาทิเช่น การทำบ้านปลา ซึ่งการทำบ้านปลาจะทำขึ้นจากท่อพีวีซีซึ่งในชุมชนก็มีโรงงานที่ผลิตท่อพีวีซีจึงได้รับการสนับสนุนจากโรงงานดังกล่าว รวมถึงการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ระบบนิเวศของชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนอยู่เป็นประจำจากภาคเอกชน

ขั้นตอนการดำเนินการซึ่งในขั้นตอนการดำเนินการนี้จะเป็นเรื่องของการลงมือปฏิบัติตามแผนที่ได้เตรียมการไว้ซึ่งในขั้นตอนนี้จะได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในกลุ่มประมงเรือเล็กชุมชนบ้านหนองแพบเป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการกั้นแนวเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำซึ่งกิจกรรมนี้ชาวประมงในเขตพื้นที่ของชุมชนจะช่วยกันแบ่งแนวเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำไว้โดยทำให้ชาวประมงหาสัตว์น้ำในบริเวณดังกล่าวเรื่อยเพื่อให้สัตว์น้ำและระบบนิเวศในเขตนั้นเกิดการฟื้นฟูในช่วงฤดูขยายพันธุ์ รวมถึงการทำบ้านปลา เพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยให้กับสัตว์น้ำนานาชนิดเป็นการฟื้นฟูระบบนิเวศที่ได้ผลดีเลยทีเดียวและยังมีอีกหลายกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของชาวบ้านผู้ที่ประกอบอาชีพการทำประมงเรือเล็กตามแนวชายฝั่งในเขตชุมชนหนองแพบ โดยได้รับการสนับสนุน จากภาครัฐรวมถึงภาคเอกชนในการร่วมกันฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งผ่านกิจกรรมต่างๆ

ขั้นตอนการติดตามประเมินผลซึ่งขั้นตอนนี้เป็นการติดตามและประเมินผลจากการที่ชุมชนได้ร่วมกันฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งผ่านกิจกรรมต่างๆว่า ได้ผลดีหรือไม่สำเร็จหรือไม่จากการศึกษาพบว่าการร่วมกันทำกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนนั้นผ่านกิจกรรมต่างๆได้ผลเป็นอย่างดีที่น่าพอใจเลยทีเดียวเนื่องจากระบบนิเวศของชุมชนได้เกิดการฟื้นฟูอย่างเห็นได้ชัดโดยบ้านป่าเกิดการก่อตัวจากเพียงทะเลและหอยนานาชนิดเกิดเป็นแนวลักษณะคล้ายกับปะการังเทียมทำให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิด

สรุปจากการศึกษาการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง นั้นเกิดขึ้นมาจากการที่ชุมชนเข้าใจถึงปัญหาในพื้นที่ของตนเองรวมถึงชุมชนของตนเองและได้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการรวมกลุ่มกันของชุมชนโดยผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานงานและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ รวมถึงภาคเอกชนในการช่วยกันแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศดังกล่าวโดยผ่านกระบวนการอย่างเป็นขั้น เป็นตอนนำไปสู่ความสำเร็จของชุมชน

ส่วนที่ 2 ปัจจัยความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง นั้นมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จดังนี้ได้แก่

2.1 ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอก

โดยจากการศึกษาพบว่าปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนนั้นมาจากปัจจัยภายในเหล่านี้

- ด้านต้นทุนทางสังคม ในด้านต้นทุนทางสังคมนี้เป็นเรื่องของการที่สังคมในชุมชนต่างไว้นับถือเชื่อใจซึ่งกันและกันและพร้อมที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ผู้นำชุมชนร่วมกับสมาชิกในชุมชนตั้งขึ้นและไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน

- ด้านต้นทุนความเป็นเครือข่าย ในส่วนของต้นทุนของการเป็นเครือข่ายนั้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งนั้นจะสำเร็จได้ก็เพราะมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันจากหลายหลายฝ่ายที่อยู่ในชุมชนเดียวกันรวมถึงความสามัคคีกันของหลายหลายภาคส่วน
- ด้านผู้นำที่ดีในเรื่องของผู้นำ นั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญเลยทีเดียวเนื่องจากผู้นำต้องมีความรับผิดชอบเป็นหลัก ประกอบด้วยจริยธรรมและคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญและตามมาด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจึงจะ นำพาชุมชนและองค์กรไปสู่ความสำเร็จ
- ด้านวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ในด้านวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มนั้นถือเป็นเรื่องที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะนำมาสู่ความสำเร็จเนื่องจากความสามัคคีของคนในกลุ่มนั้นถือเป็นสิ่งที่สำคัญมาก

ปัจจัยภายนอก

โดยการศึกษาพบว่าปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนนั้นมาจากปัจจัยภายนอกดังนี้

- การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนโดยการที่ภาครัฐจะสนับสนุนในเรื่องของการให้ความรู้ที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งรวมถึงการวางแผนการดำเนินการต่างๆของชุมชนร่วมกับผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนในส่วนของภาคเอกชนนั้นจะเป็นเรื่องการ สนับสนุนเงินทุนในการดำเนินการต่างๆที่ชุมชนดำเนินการรวมถึงสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งโดยชุมชน

จากการศึกษาพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนนั้นมีดังนี้

- องค์กรความรู้ ในด้านปัญหาและอุปสรรคขององค์ความรู้นั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ขาดองค์ความรู้ในการรักษาทรัพยากรรวมถึงการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตน
- การบุกรุกเข้ามาทำประมงของคนต่างถิ่น ในข้อนี้ถือว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคอีกด้านหนึ่งที่สำคัญเนื่องจากการมาทำประมงของคนต่างถิ่นนั้นจะไร้ซึ่งความรักในทรัพยากรท้องถิ่นมุ่งหวังแต่จะกอบโกยทรัพยากรโดย ไม่มีจิตสำนึกและไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะตามมา
- การเปลี่ยนผู้นำท้องถิ่นและความต่อเนื่องของนโยบายของรัฐ ในกรณีนี้ต้องยอมรับว่าระบบกลไกการเข้ามาของผู้นำเพื่อบริหารประเทศนั้นมีระยะเวลาค่อนข้างจำกัดดังนั้นในการดำเนินการตามนโยบายในระยะเวลาจึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างเป็นไปได้ยากและไม่ต่อเนื่องนำมาซึ่งปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับชุมชน
- การเมืองท้องถิ่นการเมืองท้องถิ่น นั้นถือเป็นปัญหาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มสร้างความสามัคคีเนื่องจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านนั้นเกิดขึ้นต้องอาศัยระยะเวลาค่อนข้างนานกลไกของการเมืองท้องถิ่นนำมาซึ่งความแตกแยกแบ่งพรรคแบ่งพวกกันของชาวบ้านและยากที่จะกลับมารวมกลุ่มกันได้อีกครั้ง
- งบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ ต้องยอมรับว่าการสนับสนุนจากภาครัฐในเรื่องของเงินทุนนั้นเป็นไปค่อนข้างยากซึ่งมีระยะเวลายาวเหยียดดังนั้นในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งจึงไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐต้องพึ่งพาเงินทุนจากภาคเอกชนเพียงด้านเดียว

- เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ในกรณีนี้การใช้เครื่องมือการทำประมงที่ผิดกฎหมายนั้นต้องยอมรับว่ากฎหมายในประเทศไทยค่อนข้างที่จะมีความล่าช้าจึงเป็นช่องทางให้ผู้ที่ไม่มีจิตสำนึกทำลายทรัพยากรและระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งโดยการใช้เครื่องมือผิดกฎหมายในการทำประมงเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย ประกอบกับการใช้บทลงโทษที่ไม่เข้มข้นพอจึงทำให้ปัญหายังคงอยู่ในปัจจุบัน

5. อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา กลุ่มประมงเรือเล็กในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของกลุ่มประมงเรือเล็กในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุดอำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง และศึกษาปัจจัยความสำเร็จ ในการมีส่วนร่วมของการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของกลุ่มประมงเรือเล็กในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง โดยสามารถอภิปรายผล การศึกษาได้ดังนี้

จากการศึกษาจะเห็นได้ชัดว่าในอดีตของชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง นั้นมีความอุดมสมบูรณ์ เต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนนั้นอยู่กันอย่างสงบสุขจนกระทั่งมีการเข้ามาของโรงงานนิคมอุตสาหกรรมจึงทำให้ความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาตินั้นลดน้อยลง ไปจนถึงขั้นเสื่อมโทรมในที่สุดซึ่งการเสื่อมโทรมดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านผู้ที่ประกอบอาชีพการทำประมงในชุมชนเป็นอย่างมากและวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนก็เปลี่ยนไปซึ่งจากสถานการณ์ดังกล่าวจึงนำมาสู่การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนจนตั้งเป็นกลุ่มประมงเรือเล็กบ้านหนองแพบได้คอยบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รวมถึงระบบนิเวศต่างๆให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งโดยการได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐและภาคเอกชนในการสนับสนุนส่งเสริมการฟื้นฟูรวมถึงการอนุรักษ์ระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งซึ่งถือเป็นทรัพยากรทางทะเลของชุมชนบ้านหนองแพบให้ กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้งและมีความยั่งยืนต่อไป

ปัจจุบันทะเลและชายฝั่งของชุมชนบ้านหนองแพบ อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง นั้นมีความอุดมสมบูรณ์มาก และมีการจัดการอย่างเป็นระบบโดยกลุ่มประมงเรือเล็กบ้านหนองแพบซึ่งทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านหนองแพบมีความสุขที่ได้วิถีชีวิตแบบเดิมๆกลับคืนมาโดยจะเห็นได้ชัดว่าจากการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งที่ผ่านมา ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีความตระหนักถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลของชุมชนมากขึ้นและจัดการทรัพยากรทางทะเลให้มีความอุดมสมบูรณ์แบบยั่งยืนตลอดไป

จากการศึกษาทำให้เห็นได้ว่าการที่มีความตระหนักและมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและรู้สึกหวงแหนทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนของตนเองทำให้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิศกร ศรีมหาโร (2564) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา เครื่องข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทะเลบ้านท่าพิกุลอำเภอท่าช้างจังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่า การที่ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ถูกทำให้เสื่อมโทรมไปแล้วกลับมามีความอุดมสมบูรณ์อีกครั้งโดยผ่านกระบวนการจัดการทรัพยากรโดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่

อาศัยอยู่ในชุมชนนั้นทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนนั้นรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรของชุมชนตนเองมากขึ้นส่งผลให้เกิดกระบวนการจัดการดูแลทรัพยากรให้มีความยั่งยืนและมั่นคงต่อไป โดยในการฟื้นฟูระบบนิเวศพร้อมทั้งอนุรักษ์ทรัพยากร ทางทะเลและชายฝั่งนั้นมีการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอยู่สี่ขั้นตอนด้วยกันคือการวางแผนการเตรียมการ การดำเนินการและการติดตามผลและประเมินผลซึ่งจากการติดตามและประเมินผลนั้นต้องยอมรับว่าการฟื้นฟูระบบนิเวศของชุมชนเป็นที่น่าพอใจมากเนื่องจากเกิดการฟื้นฟูของระบบนิเวศทางทะเลทำให้มีสัตว์น้ำเพิ่มจำนวนขึ้นซึ่งดูได้จากการทำประมงในแต่ละวันของชาวประมงผู้ที่ประกอบอาชีพประมงภายในชุมชนบ้านหนองแพบ นั้นมีการจับสัตว์น้ำได้ค่อนข้างเยอะกว่าตอนที่ทะเลมีการเสื่อมโทรมทำให้สอดคล้องกับวิจัยของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541) ได้กล่าวถึง การเป็นชุมชนที่รู้จักจัดการตัวเอง(Community manasement) คือ การเป็นชุมชนที่มีความสามารถในการจัดการตนเองได้ การจัดการ (management) นั้น ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การวางแผน (planning)
2. การจัดกระบวนการ (organizing)
3. การลงมือดำเนินการตามแผน (Implementing)
4. การประเมิน (evaluating)

ปัจจัยภายในและภายนอกของชุมชนบ้านหนองแพบตำบลมาตราพุดอำเภอมืองจังหวัดระยองในการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งนั้นมีจุดเด่นคือทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์รวมถึงการได้รับโอกาสจากภาครัฐในเรื่องของการให้ความรู้ในเรื่องฟื้นฟูระบบนิเวศทางทะเลเป็นอย่างดีโดยในตอนแรกนั้นได้รับผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมใหม่ใหม่ ประชาชนชาวบ้านได้มีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้างก็ในเรื่องของความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชีพ จินตารัตน์ และประจวบ ทองศรี (2564) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลนา อำเภอมือง จังหวัดปัตตานี พบว่า การวิเคราะห์สภาพปัญหาในการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมนก ตำบลนา อำเภอมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากผลการวิจัยเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษา กลุ่มประมงเรือเล็กในชุมชนบ้านหนองแพบ ตำบลมาตราพุด อำเภอมืองระยอง จังหวัดระยอง เพื่อให้การจัดการทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่งโดยกลุ่มประมงเรือเล็กบ้านหนองแพบมีศักยภาพสูงขึ้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ในการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ ที่ทางกลุ่มประมงเรือเล็กบ้านหนองแพบ ได้ตั้งไว้นั้นยังมีผู้ที่ฝ่าฝืนและไม่ปฏิบัติตามซึ่งเป็นคนต่างถิ่นที่เข้ามาทำประมงในเขตพื้นที่ของชุมชนหนองแพบ ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ควรให้ภาครัฐหรือเทศบาลเมืองมาตราพุด กฎระเบียบดังกล่าว ขึ้นเป็นกฎหมายเพื่อใช้บังคับในท้องถิ่นพร้อมทั้งมีบทลงโทษซึ่งจะทำให้กฎระเบียบดังกล่าวจะได้ใช้เป็นกฎหมายสามารถใช้บังคับโดยทั่วไปไม่ใช่กฎหมายชุมชนเดิม

2. ในเรื่องของกรณีที่ภาคเอกชนกำลังจะขยายการสร้างนิคมอุตสาหกรรมออกไปในทะเลในกรณีนี้ควรที่จะให้ภาคเอกชนคำนึงถึงทรัพยากรทางทะเลที่จะเสียไปด้วยเนื่องจากชาวบ้านในเขตพื้นที่ได้แจ้งว่ากำลังจะมีการสร้างนิคมอุตสาหกรรมลงไปทะเลจึงแนะนำว่าควรเร่งปรึกษาหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาดูแลในเรื่องของกฎหมายสิ่งแวดล้อม

7. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความตระหนักและจิตสำนึกรวมถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของชุมชนและการมีส่วนร่วมของเยาวชนในท้องถิ่นเพื่อปลูกจิตสำนึกและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เยาวชนรุ่นต่อไปเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มั่นคงและยั่งยืน

2. ควรมีการศึกษาการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งของชุมชนต่อไป

8. บรรณานุกรม

กรกช ภาวสิทธิ์, และ วีระ สมบูรณ์. 2555. "ความมั่นคงของมนุษย์ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน และทรัพย์สินส่วนรวม : สร้างความเชื่อมโยง". *วารสารสังคมศาสตร์* 42(2): 67-92

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (2552)

กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง รายงานประจำปี 2552

กรณีการ์ชมดี. (2524). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการ พัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่า ช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกษม จันทร์แก้ว. 2551. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำ นักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2555: 15)

จินดาบุษ จันทรางกูล. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลสนามจันทร์ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง และการบริหารจัดการ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

จิราพร โชติพานิช ญฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ และคณะ(2556) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านกันเคย ตำบลตันหยงโป อำเภอเมือง จังหวัดสตูล คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ธัชฤทธิ์ ปนารักษ์. (2540). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในการจัดทำแผนพัฒนาตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณี อบต.ในเขตอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตร์มหาบัณฑิตคณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์. (2531). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา ปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภารการพิมพ์.

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา. กรุงเทพฯ: คักดีโสภากาพิมพ์

วิศาล ศรีมหาวโร (2564) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษา เครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทะเล (อสทล.) บ้านท่าพิกุล อำเภอบางฉวาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ศุภชีพ จินตารัตน์ และประจวบ ทองศรี (2564) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการทรัพยากรทางทะเลของกลุ่มประมงพื้นบ้านชุมชนแหลมมก ตำบลบานา อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตำบล รุสะมิแล อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี

สุกาญจน์ รัตนเลิศนุสรณ์. 2550. หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริม เทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น)

สุลักษณ์ สาธมนัสพันธ์. การจัดการชายฝั่ง: การบูรณาการสู่ความยั่งยืน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2554

สุจินต์ ดาววีระกุล. (2527). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนา หมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะหมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัดของจังหวัด นครสวรรค์ประจำปี2527. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาสังคม สงเคราะห์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพฯ : เอมีเทรดดิ้ง.

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (2555: 14)

อรรณพ ตั้งคณานุกุลชัย และคณะ. (2544). การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับการจัดทำ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 -2549). ภาคนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคมและ สิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อาดิษฐ์ อินทจักร์. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาล ตำบลเวียงพร้าว อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ปีงบประมาณ 2552. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อำนาจ เจริญศิลป์. 2543. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. Anon. 2002. Methods of soil analysis. Division of Agriculture and Natural Resources, University of California, Davis. Available from <http://danranlab.ucdavis.edu/methods/default.html>. Accessed June 2010

แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรร่วมเป็นของ Elinor Ostrom (1933 -2012)

Ostrom, Elinor (1990) "Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action (Political Economy of Institutions and Decisions)" Cambridge University Press, [Kindle Edition].